

Reijo Vuorento: Työllisyyden hoitoa Tanskan malliin

10.1.2021



Reijo Vuorento

Jotain mätää Tanskanmaassa? - on kulunut sanonta suomalaisessa kielenkäytössä. Tanskassa menee kuitenkin keskimäärin varsin hyvin. Kun Korona-aika laitetaan sivuun, niin talous on kehittynyt suotuisasti, työttömyys on alhainen, työllisyysaste korkea. Muutosten tuulet ovat puhaltaneet niin hallinnossa, työllisyyspolitiikassa kuin sosiaaliturvassa jo pitkään. Mitä on tapahtunut?

Tanskassa tehtiin radikaali muutos maan hallintojärjestelmään vuonna 2007 suuren kuntauudistuksen myötä, 270 kuntaa supistettiin 98 kunnaksi, joiden asemaa vahvistettiin ja vahvistetaan edelleen ajatuksena kehittää **"YKSI OVI JULKISIIN PALVELUIHIN"**, eli sellaisiin palveluihin, jotka ovat ihmistä lähellä ja joita kansalaiset usein tarvitsevat. Tällaisia palveluja ovat esim. sosiaalipalvelut, asuminen, liikunta, työllisyydenhoito, kulttuuri. Passikin haetaan nyt kotikunnasta.

Sitten on vaativammat palvelut, kuten sairaalapalvelut, joita on keskitetty ja keskitetään. Niiden järjestämiseksi maa on jaettu 5 alueeseen, joiden rahoituksen hoitaa pääasiassa valtio kuntien vastatessa noin viidenneksestä. Alueen ja kunnan sopimukseen on sisällytetty erilaisia kannustinelementtejä tavoitteena esimerkiksi se, että kunnan on edullista pitää vaikkapa ikäihmiset mahdollisimman pitkään omissa palveluissaan ja että sairaalahoito olisi mahdollisimman lyhytaikaista, kuntouttavaa ja tehokasta. Ammatinharjoittajalääkärit toimivat lähellä palvelujen tarvitsijoita. Meidänkaltaisia terveyskeskuksia ei ole. Terveystenhoito on potilaalle maksutonta niin perustasolla kuin sairaalassa. Työterveyshuolto on julkisesti järjestetty.

Tanskan työllisyyspolitiikka perustuu ns. joustoturvaan, jossa on kolme peruspilaria: 1. Irtisanominen on helppoa. 2. Työttömyysturva on aluksi korkealla tasolla, mutta laskee varsin nopeasti työttömyyden pitkittyessä. 3. Aktivointitoimenpiteisiin panostetaan erittäin merkittävästi ja niistä vastaavat kunnat.

Valtakunnallisesta koordinaatiosta ja ohjauksesta vastaa Työministeriö, jonka apuna on kansallinen työllisyysneuvosto (=National labour market council). Siinä on puheenjohtajan lisäksi 26 edustajaa, työmarkkinaosapuolet, kunnat, 8 työmarkkina-alueen alueiden edustus + vammaisjärjestöjen edustus. Neuvosto on neuvoa-antava tärkeissä linjauksissa ja kokoontuu noin 8 kertaa vuodessa.

Alueetasolle työministeri nimittää 8 työmarkkinaneuvostoa, joista

jokaisessa on edustus työmarkkinajärjestöistä, kunnista, alueen oppilaitoksista ym. paikallisista toimijoista + vammaisjärjestöistä. Alueellisten neuvostojen keskeisin tehtävä on edistää koordinointia ja vuoropuhelua alueen kuntien välillä sekä kuntien ja työttömyysvakuutusrahastojen, yritysten ja muiden toimijoiden välillä. Alueellisilla työmarkkinaneuvostoilla ei ole toimivaltaa kuntiin, vaan ne ovat ensisijaisesti yhteistyöelimiä.

Kunnissa ei ole laissa määrättyjä säädettyjä hallintoelimiä, vaan työllisyys hoidon hallinto on pitkälti jätetty kuntien itsensä päätettäväksi.

Kävin Brøndbyssa, Kööpenhaminan naapurissa. Siellä työllisyys hoidosta vastaava Jobcenter oli sosiaalitoimen alaisuudessa. Jobcenter vastaa aktiivitoimien ja myös erilaisten tukien maksamisesta taustalla ajatus siitä, että on **"YKSI OVI JULKISIIN TYÖLLISYSPALVELUIHIN"**, ei ole Kelaa, ei ainoatakaan valtion TE-toimistoa. Työttömyys- ja toimeentulotuen sekä muun turvan maksatus yhdistetään näin aktiivitoimiin yhden toimijan eli kunnan vastuulle.

Jobcenterilla on 3 päätehtävää; auttaa työtöntä (ml. ansiosidonnaiset) ja toimeentulotukea, sairauspäivärahaa tai ennenaikaista eläkettä saavia työnhaussa, edistää nuorten pääsyä koulutukseen ja ammatillisen oppimisen piiriin sekä auttaa paikallisia työnantajia ja muita toimijoita rekrytoimaan ja palkkaamaan sopivaa työvoimaa.

Asiakkaat jaetaan kolmeen kategoriaan riippuen työnhakijan elämäntilanteesta, joka selvitetään paikan päällä henkilökohtaisessa haastattelussa. Netissä alkukartoitusta ei voida suorittaa. Korona-aikana on käytetty erityisesti videohaastatteluja.

Koko maata ohjataan puitelainsäädännön kautta. Alueellinen liikkumavara on suurta ja parhaita käytäntöjä pyritään edistämään. Maan kattava yhteinen dataverkko "jobnet".

Taloudelliset kannustimet ovat toiminnan keskiössä. Lähtökohtaisesti valtio ja kunta rahoittavat aktivointitoimet puoliksi, mutta mitä suuremmaksi passiivitukien määrä kohoaa, sitä suurempi on kunnan rahoitusosuus ja päinvastoin. Tähän liittyy myös sosiaaliturvan velvoittavuus. Uuden lain myötä jokaisen kynnellä kykenevän on tehtävä jotain yhteiseksi hyväksi saadakseen edes toimeentulotukea. Tanskan korkein oikeus on vahvistanut linjauksen ja alun mielenosoitusten ja jopa mellakointien jälkeen tilanne on rauhoittunut ja velvoittavuus on nyt osa uudenlaista aktivointia ajatuksella, että parempi olla jossain tehtävässä mukana edes pienellä

panoksella kuin kokonaan ulkopuolella pelkkien tukien varassa. Kunnalla on viimesijainen velvollisuus järjestää aktivointia ja sitä kuulemma riittää niin ympäristötoimessa, hoiva- ja hoitoalalla, kirjastoissa ym. Myös yritykset ottavat työttömiä avustaviin tehtäviin, jos/kun ehdot ovat riittävän joustavat.

Alle 30-vuotiaat eivät ole oikeutettuja toimeentulotukeen, vaan koulutustukeen, jonka kautta työmarkkinakelpoisuutta koetetaan edistää.

Ns. avustavia tehtäviä mitä ilmeisimmin maailma on pullollaan, kun ajattelua avarretaan. Yhteiskunnallisten toimijoiden ja -yritysten lisäksi myös välityömarkkinoilla on työvoimasta merkittävää tarvetta. Kyse on pitkälti korvauksen/palkan maksajasta ja toimintojen organisoinnista.

Tanskan työllisyyspolitiikka perustuu kolmikantaan, kuten Suomessakin, erotuksena kuitenkin se, että Tanskassa kolmikanta käsittelee ensisijaisesti strategisia linjauksia, kuten työympäristö, työttömyysvakuutus, eläkelainsäädäntö ym.

Työehtosopimuksissa säädellään eri toimialojen palkkoja ja työoloja sekä vahvistetaan joitain sääntöjä, mutta niiden toimeenpano on alueellistettu. Siksi esim Brøndbyssa on valtuuston yhteydessä työmarkkinaneuvosto, jossa on myös työmarkkinajärjestöjen edustus. Hämmästyksemme oli melkoinen, kun Jobcenterin vetäjä esitteli kunnan ajallisesti alenevan yritystuen yli 70-vuotiaille- siis ikärajana 70 v. ja taustalla osaaajapula tietyillä teollisuudenaloilla ja rakentamisessa! Kysyimme kilpailu- ja De Minimis säännöistä - ei kuulemma ongelmaa-paikallisesti päätetään!

Jotain mätää Tanskan maalla vai jotain opittavaa? Avustavien ja osa-aikaisten tehtävin luominen on meillä ollut vastatulessa mielestäni kahdesta syystä: työnantajat väittävät niiden vääristävän kilpailua ja työntekijäjärjestöt niiden korvaavan työehtosopimuksen mukaista työtä.

Suomi erottuu pohjoismaista mm. siinä, että meillä on ylivoimaisesti eniten erilaisten tulonsiirtojen, erityisesti toimeentulotuen varassa eläviä samalla kun julkisten palvelujen bkt-osuus on alhaisin ja pitkäaikaistyöttömyys korkein. Näiden seurauksena myös työllisyysaste alhaisin.

Olisiko uudelleenarvioinnin paikka myös täällä? Ja vastaukseksi ei riitä, että Tanska on pieni maa, noin Uudenmaan kokoinen ja että työstä on aina maksettava niin ja niin suurta palkkaa jne. Kun kaikkien työmarkkinakelpoisuus ei aina sitä edellytä, niin syrjäytymisen ehkäisemiseksi olisi ehkä uusiakin avauksia harkittava. Mitä pidemmän aikaa ollaan työnteon ja yhteisön

ulkopuolella, sitä hankalammaksi menee.

Hallitus on siirtämässä työllisyyspalveluiden vastuuta kunnille, mutta siihen liittyviä työkaluja, kuten sosiaalipalveluja maakunnille - onko järkeä?

Sanotaan, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Sille ajatukselle on rakennettu myös Tanskan malli.